

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΕ

Ελληνική περιοδική
έκδοση για τη
Θρησκευτική Εκπαίδευση

Greek Journal of
Religious Education

ISSN: 2623-4386.

Πληροφορίες για την έκδοση, οδηγίες για τους συγγραφείς και την υποβολή άρθρων / Publication information, instructions for authors and subscription information: <http://www.gjre.gr>

Μάριος Π. Μπέγζος - Ανάσταση και Επανάσταση, 1821-2021, Επέτειος ως Υπαίτιος Αυτοκριτικού Αναστοχασμού, Οδός Πανός, Αθήνα, 2021

Μάριος Κουκουνάρας Λιάγκης, Αν. Καθηγητής Ε.Κ.Π.Α.

Βιβλιογραφική αναφορά / Reference: Κουκουνάρας Λιάγκης, Μ. (2021). Μάριος Π. Μπέγζος - Ανάσταση και Επανάσταση, 1821-2021, Επέτειος ως Υπαίτιος Αυτοκριτικού Αναστοχασμού, Οδός Πανός, Αθήνα, 2021. *Ελληνική Περιοδική Έκδοση για τη Θρησκευτική Εκπαίδευση / Greek Journal of Religious Education*, 4(1), 99-101.

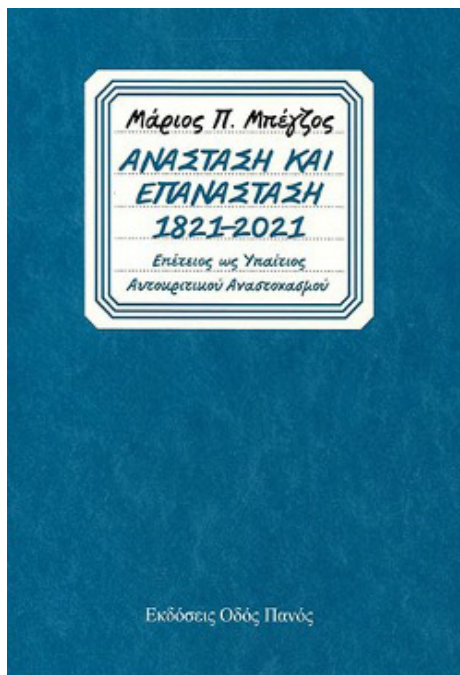
Όλες οι απόψεις και οι ιδέες που εκφράζονται στην έκδοση είναι απόψεις και ιδέες των συγγραφέων και όχι του εκδότη (Πανελλήνιος Θεολογικός Σύνδεσμος ΚΑΙΡΟΣ-για την αναβάθμιση της θρησκευτικής εκπαίδευσης). / The opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors and not of the publisher (KAIROS - Greek Theological Association for the improvement of the Religious Education).

Το άρθρο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έρευνα, διδασκαλία και ιδιωτική μελέτη. Απαγορεύεται ρητά η αναπαραγωγή, η αναδιανομή, η πώληση, η εκμετάλλευση ή η διανομή του άρθρου, μέρους ή όλου, σε οποιαδήποτε μορφή και σε οποιονδήποτε. / This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, licensing or distribution in any form to anyone is forbidden.

— ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ —
— FOLLOWS THE FULL TEXT OF THE ARTICLE —

Μάριος Π. Μπέγζος - Ανάσταση και Επανάσταση, 1821-2021, Επέτειος ως Υπαίτιος Αυτοκριτικού Ανα- στοχασμού, Οδός Πανός, Αθήνα, 2021

Μάριος Κουκουνάρας Λιάγκης, Αν. Καθηγητής Ε.Κ.Π.Α.

Με αφορμή τη διακοσιοστή επέτειο της ελληνικής Επανάστασης ο Καθηγητής της «Συγκριτικής Φιλοσοφίας της Θρησκείας» του Ε.Κ.Π.Α. κυκλοφόρησε ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο, το οποίο αναφέρεται στην έννοια του εορτασμού ενός σπουδαίου παρελθόντος σε ένα αβέβαιο παρόν, αποβλέποντας να θέσει τη βάση ενός αυτοκριτικού αναστοχασμού που αφορά και στο μέλλον. Το βιβλίο έχει ογδονταεννιά σελίδες και μέσω αυτών προκαλείται ο αναγνώστης να στοχαστεί και να αναστοχαστεί τις έννοιες της «Εκκλησίας», της «επανάστασης», του «πατριωτισμού», της «δημοκρατίας», της «οικουμενικότητας», του «ελληνισμού-ευρωελληνισμού», της «θρησκείας». Είναι δεδομένο ότι αναφέρονται ποικίλοι παράγοντες, που νοηματοδοτούν τις έννοιες αυτές και αναφορές που προκαλούν τον αναγνώστη να στοχαστεί και να αναζητήσει στις λέξεις του συγγραφέα τη σύνδεση των σκέψεών του με τον εορτασμό της επετείου και με το όραμα, στο οποίο και ο ίδιος αναφέρεται, που γεννά τον καρπό της ελπίδας. Στη σκέψη του Μάριου Μπέγζου είναι ευδιάκριτος ο λόγος που κατευθύνει τον κριτικό αναστοχασμό του μακριά από κάθε μανιχαϊστική λογική, συναισθηματισμό ή και πεσσιμισμό. Για αυτό θεωρητικά το βιβλίο μπορεί να αποτελεί κατάλληλη πηγή για στοχασμό και αναστοχασμό των νέων στην εκπαίδευση στο πλαίσιο της διδασκαλίας.

Άλλωστε, γνωρίζουμε εμπειρικά ότι ο λόγος του Μάριου Μπέγζου είναι κατάλληλος για τους/τις εφήβους, ώστε να υπηρετεί τους γνωσιακούς σκοπούς της εκπαίδευσης με υψηλά μαθησιακά αποτελέσματα. Αποσπάσματα και αυτού του βιβλίου του θα μπορούσαν άνετα να αποτελέσουν πηγές εργασίας και συνεργασίας των μαθητών/τριών στην τάξη, για τη διδασκαλία πολλών και διαφορετικών θεμάτων που περιλαμβάνονται στα περιεχόμενά του.

Υπό το πρίσμα αυτό, θα επιχειρήσω σύντομα να παρουσιάσω το βιβλίο.

Δύο αιώνες μετά την ελληνική Επανάσταση και την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους το θέμα της ταυτότητας των Ελλήνων και η σχέση της με την Εκκλησία, αλλά και το πρόταγμα του νεοελληνισμού σε μία Ευρώπη που επαναπροσδιορίζεται, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων, σε ένα κόσμο που δεν μπορεί να μεταστοιχειώσει την παγκοσμιοποίηση σε οικουμενικότητα, όπως αναφέρει ο συγγραφέας, αποτελούν τους βασικούς άξονες των πέντε κεφαλαίων. Οι θεματικές τους υπηρετούν τα παραπάνω με ποικίλες αφορμές, π.χ. το τέταρτο κεφάλαιο γράφτηκε για τον φιλόσοφο Βενιαμίν Λέσβιο (1759-1824), ενώ το πέμπτο για τον θρησκευτικό ριζοσπαστισμό του Χριστόδουλου εξ Ακαρνανίας ή «Παμπλέκη» (1733-1793).

Το πρώτο θέμα αφορά στην Εκκλησία ως κοινωνία της Ανάστασης και στο νόημα της επ-ανάστασης. Η Εκκλησία δεν μπορεί να κατανοείται ως κάτι ηθικά ανώτερο από την κοινωνία, όπως ισχύει για ακραίους συντηρητικούς θρησκευτικούς κύκλους. Δεν μπορεί όμως να θεωρείται και ως κατώτερη ή χειρότερη από την κοινωνία, όπως εκφράζεται από κοσμικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς ή ανθρωπιστικούς κύκλους, με ηθικά κριτήρια που αφορούν κυρίως στον βίο των ιερωμένων και εκκλησιαστικά ζητήματα (π.χ. εκκλησιαστική περιουσία). Η Εκκλησία για τον Μάριο Μπέγζο είναι διαφορετική από την κοινωνία. Τα μέλη της είναι πολίτες που μετέχουν και στα κοινά και ως εκ τούτου η ίδια ως καθρέφτης αναπαράγει και συντηρεί κάποια προβλήματα της κοινωνίας. Αλλά ενώ είναι «εν τω κόσμω», δεν είναι «εκ του κόσμου», γιατί τα μέλη της πιστεύουν στην Ανάσταση του Χριστού και αυτή καθορίζει τη ζωή τους, ώστε να έχουν ελπίδα ότι μπορούν να προσφέρουν στην κοινωνία. Η Εκκλησία προσφέρει στην κοινωνία την πνευματικότητα (νόημα και σκοπό στην καθημερινή ζωή) και τον πολιτισμό (τέχνη και σκέψη) και σήμερα, όπως και στο παρελθόν.

Υπό αυτήν την έννοια ο συγγραφέας στο δεύτερο κεφάλαιο, αναπτύσσει τον πολιτικό του λόγο με πηγαίο ενδιαφέρον για το κοινό καλό και εστιάζει στο πολιτικό πρόταγμα του νεοελληνισμού και το μέλλον του. Είναι γνωστή η άποψή του για τον «δημοκρατικό πατριωτισμό», που επιβιώνει ανάμεσα στις συμπληγάδες του ατομισμού και του ολοκληρωτισμού, με κέντρο τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση, και συνιστά αγνή αγάπη για την πατρίδα, τη γλώσσα και την πίστη. Αναφερόμενος στον πατριωτισμό αναλύει την έννοια της δημοκρατίας ως ποιοτικό μέγεθος που αφορά στην ολότητα των πολιτών. Ο πολίτης τον ενδιαφέρει, πάνω από όλα. Ο οικουμενικός πολίτης για τον οποίο πρωτεύει η διαφορά, «η πίστη ότι η επιβίωση χρειάζεται τη συμβίωση» και η «πεποίθηση ότι η ύπαρξη είναι συνύπαρξη».

Το όραμα με θεολογικό υπόβαθρο της οικουμενικότητας έναντι της παγκοσμιοποίησης εμπνέει το τρίτο κείμενο του βιβλίου, που αφορά στον νεοελληνισμό στην Ευρώπη. Ο νεοελληνισμός χαρακτηρίζεται ιστορικά από την οικουμενικότητα και καλείται και

σήμερα να συνεχίσει την παράδοση αυτή, ώστε να αποφύγει το δίλημμα που προκύπτει από τη συνάντηση με τη Νεωτερικότητα, «Έλληνες ή Ευρωπαίοι», ελληνοκεντρισμός ή ευρωκεντρισμός; Για τον Μάριο Μπέγζο ζητούμενο είναι η διαλεκτική σύνθεση της Ελλάδας με την Ευρώπη, η οποία μπορεί να επιτευχθεί σε θρησκευοφιλοσοφική βάση μέσα από τον κριτικό διάλογο της ελληνικής ιδιαιτερότητας με την ευρωπαϊκή οικουμενικότητα. Η Πόλη και το Φανάρι, γεωγραφικά, πολιτισμικά/θρησκευτικά και πολιτικά αποτελούν οδοδείκτη για αυτό το όραμα αποφαίνεται καταλήγοντας.

Δύο μοναχοί φιλόσοφοι και λόγιοι στα δύο τελευταία κεφάλαια, όπως αναφέρθηκε, βοηθούν στην κατανόηση των τριών πρώτων. Στον Λέσβιο συναντώνται και ο νεοελληνισμός, με τις ρίζες του στο δίπολο των νέο-ησυχαστών «Κολλυβάδων» και του Διαφωτισμού, και η ευρωπαϊκή νεωτερικότητα αλλά και το πρόταγμα της αριστοτελικής σκέψης. Για τον λόγο αυτό και προτείνεται ως πρότυπο. Από την άλλη πλευρά ο «Παμπλέκης» παρουσιάζεται στο τελευταίο κείμενο, ώστε να είναι δυνατή η διάκριση στην ενδογενή θρησκευτική κριτική, με αναφορά στον μυστικισμό και προφητισμό από την εξωθρησκευτική ή κοσμική κριτική της θρησκείας με τις εκφάνσεις της (αγνωστικισμός, δεισμός, αθεϊσμός και αδιαφορία). Είναι χαρακτηριστική η αναφορά στην ευρωπαϊκή ανεκτικότητα (tolerance), που κατά τον συγγραφέα εξηγεί τη σύγχρονη στάση των πολιτών στην Ευρώπη απέναντι στη θρησκεία.

Σε όλα τα παραπάνω θα πρέπει να τονισθεί ότι επικρατεί η θρησκευοφιλοσοφική ματιά του συγγραφέα και ίσως για τον λόγο αυτό, φαίνεται να αποτελούν τα κείμενά του λειτουργικές πηγές για τη διδακτική αποτελεσματικότητα στο σχολείο. Είναι κοντά στη σκέψη των νέων και στην κριτική στάση που έχουν εγγενώς κατά την αναπτυξιακή περίοδο που βιώνουν. Επίσης, ο λόγος του είναι εύληπτος και τα κείμενά του έχουν δομή τέτοια, ώστε να είναι δυνατή και η αποσπασματική χρησιμοποίησή τους. Πάνω από όλα όμως ο Μάριος Μπέγζος προτείνει και δεν προκαταλαμβάνει, συνθέτει και δεν αφορίζει, διαλέγεται και δεν πολώνει. Πολιτεύεται με τις θέσεις του ουσιαστικά ως πολίτης της επ-ανάστασης, που είναι για αυτόν η καθοριστική ελπίδα της Ανάστασης.